

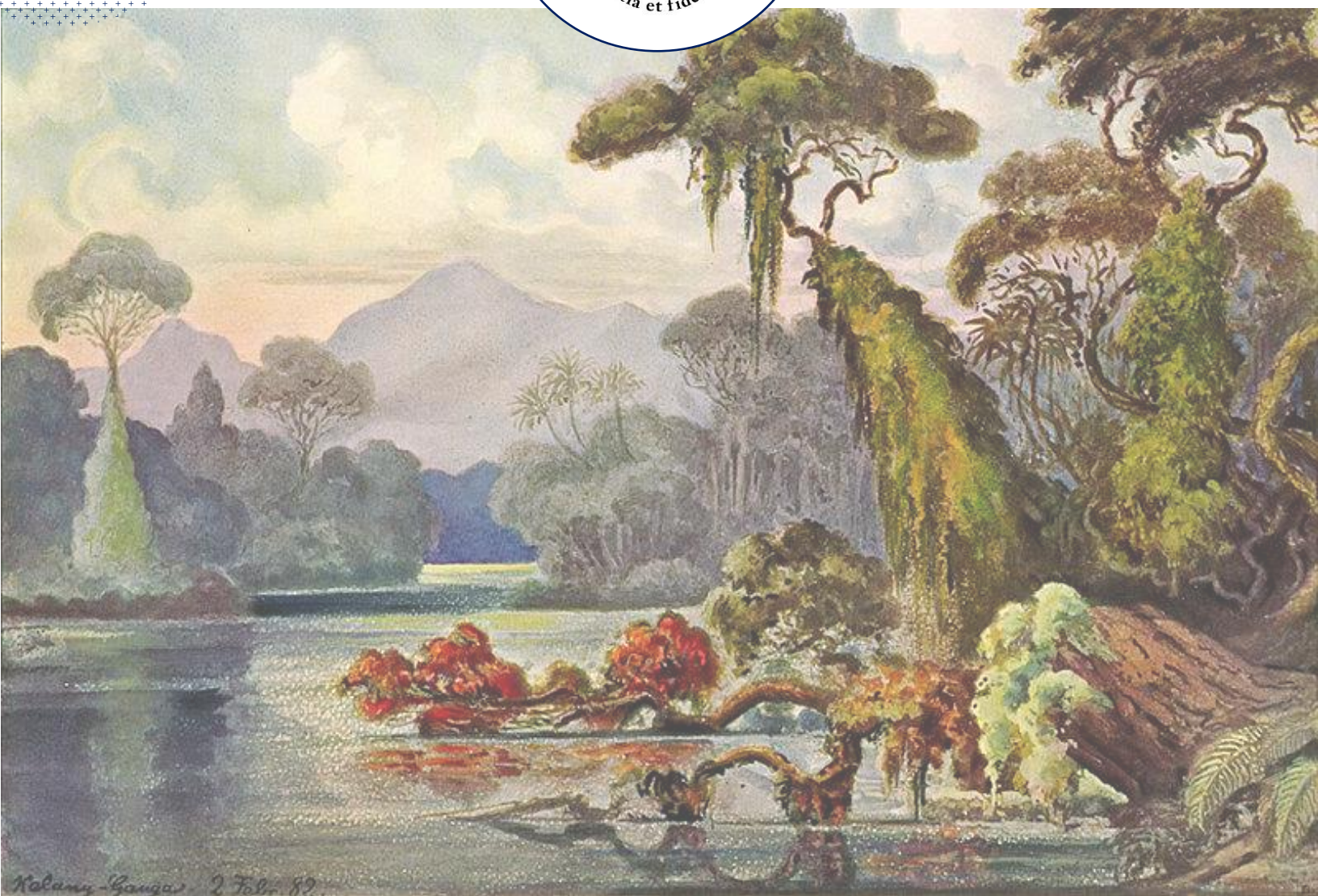
Új perspektívák a valláspszichológiában

Absztraktfüzet

PPKE BTK

Pszichológia Intézet

2024. június 6.

A konferencia helyszíne:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Sophianum
108-as és 112-es terem
(1088 Budapest, Mikszáth Kálmán tér 1.)

A konferencia időpontja:

2024. június 6. 10:00 – 19:00

A konferenciát megnyitja:

Ft. Dr. Kuminetz Géza, a PPKE rektora

A konferencia szervezője és házigazdája:

Dr. habil. Gyimesi Júlia

Technikai segítség:

Almási Zita

A borítón Ernst Haeckel Urwald am blauen Flusse (Kelany-Ganga, Ceylon) (1882) című munkája látható.

Bevezető

A valláspszichológia a pszichológia egyik legösszetettebb és legtöbb módszertani kihívást rejtő területe. Összetett, mivel mára a pszichológia szinte minden irányzatát magába foglalja. A fenomenológiai és az egzisztencialista elméletektől a pszichoanalízisen át a kognitív és evolúciós pszichológiáig számtalan nézőpont és módszertan kapott helyett benne. Ez részben annak köszönhető, hogy a valláspszichológia maga egyidős a pszichológia egészével, így annak fejlődése során jó néhány elméletet és módszertant magába fogadott. Ugyanakkor a valláspszichológia sajátos tárgya – a vallásos, hívő ember megértése – is szükségessé teszi, hogy időnként heterogén elméleteket és módszertanokat alkalmazzon, sőt, adott esetben integráljon.

A vallásos és spirituális jelenségek pszichológiája sokat meríthet a vallástudományi, szociológiai, történeti vagy akár filozófiai nézőpontokból is. Ezért a konferencia célja, hogy fórumot teremtsen a valláspszichológia és a társtudományok képviselői közötti párbeszédre. Fontos további célkitűzés, hogy a mai valláspszichológia domináns trendjeit kiegészítve a valláspszichológia alternatív elméleteire és megközelítési lehetőségeire is felhívja a figyelmet.

A konferenciát a közelmúltban elhunyt kollégánk és barátunk, a Valláslélektani Kutatócsoport egyik alapítója, Urbán Szabolcs emlékének szenteljük. Szabolcs kedves személyisége, tudása és elhivatottsága örökre hiányozni fog Intézetünknek és mindazoknak, akik szerették és tisztelték őt.

Gyimesi Júlia

ABSZTRAKTOK

BÁCSKAY ANDRÁS

PPKE BTK Történettudományi Intézet

„A haragos istenem térjen vissza hozzám, a haragos védőistennőm legyen kegyes hozzám!”

A személyes védőisten az ókori mezopotámiai vallásban

Az ókori mezopotámiai vallási hagyomány egyik fontos területe a személyes vallásosság, amelynek központjában a személyes védőistenség alakja állt. A források szerint ő látta el az egyén mágikus védelmét, támogatása biztosította az az egyén egészségét, testi épségét, szilárd társadalmi helyzetét és a foglalkozása során elért sikereit, tehát lényegében a jóllétét. A védőistenség meghallgatta az egyén kéréseit, illetve szükség esetén közbenjárt az érdekében a nagy istenek körében. Az előadás célja a mezopotámiai vallás e területének bemutatása az ókori források tükrében.

BIRHER NÁNDOR MÁTÉ

PPKE BTK

A pszichológia elmetszett gyökerei: Institutiones Psychologicae (Philosophia Lacensis) és Franz Brentano normatana

A lélektan nehezen képzelhető el lélek nélkül. Pontosan emiatt, a lélektan nagyon sokáig a filozófia tudományának része volt. Csak a 19. század második felében történt meg a radikális elválás, amelynek során a lélektant, (pszichológiát) a fizikához, fiziológiához, orvostudományhoz kezdték

markánsan közelíteni. Ez az időszak rendkívül érdekes, hiszen a „tudományosítás” jegyében itt szakítottak először az ember, mint transzcendens lélek fogalmával.

A filozófiától való elválás átmeneti időszakában megjelent a pszichologizmus sokat vitatott koncepciója, amely szerint a tiszta logika alapjai az emberi pszichében találhatóak, az emberi elmében létezik az önmagát megalapozó tiszta tudomány.

A filozófia oldaláról talán Franz Brentano, a kilépett katolikus pap az utolsó, aki megpróbált valamiféle közvetítőt találni az érzékelés immanens, transzcendens és empirikus vonásai között. Ezt a jelenséget intencionalitásnak, irányultságnak nevezte el. Eszerint minden ismeret, tudás, valami rajta kívül álló tárgyra irányul. Az ember képes a belső észlelésre is (Wahrnehmung), az összefüggések belátására. Végző soron ez teszi képessé az embert arra, hogy általános érvényű belátásokig, egészen az igazság(osság) fogalmáig jusson.

Brentano feltette a kérdést: van-e valami, ami a jog, az erkölcs, vagy éppen a pszichológia megállapításait „szentesítheti”, azokat „megerősítheti”? Létezik-e természetes szentesítés? Belátható-e ennek az abszolút igazsága, vagy minden csak múlandó ember-anyag?

Az előadás bemutatja a tomista alapokon nyugvó háromkötetes tankönyvet, a Maria Laac-i jezsuiták gondozásában, 1896-ban, Tilmann Pesch S.J. szerzőségével, a Philosophia Lacensis sorozatban megjelent, Institutiones Psychologicae-t, továbbá felvillantja Brentano, "Az erkölcsi ismeret eredete" című munkájában leírtakkal való kapcsolódási pontjait.

BORS EDIT

PPKE BTK Pszichológiai Intézet

Szagrális terek és helyek: környezetpszichológiai megközelítés

A szagrális terek fogalma a szakirodalomban rendszerint, mint a szagrális kommunikáció színtere jelenik meg. Előadásunkban egy másik megközelítést alkalmazunk: azt a kérdést járjuk körbe, hogy a környezetpszichológia fogalomrendszerében hogyan értelmezhető a szagrális tér és hely. Kiindulópontunk, hogy a szakralitás hagyományos épített/természeti környezeti terei (templom, kápolna, temető, zarándokhely stb.) kevert funkciójú (spirituális, rituális, rekreációs, edukációs, kulturális) terekké válnak, és a terek/helyek közötti határok fokozatosan elmosódnak. Erre példa

az otthoni környezet szakralizálódása (vallási szimbólumok/ tárgyak, rítusok, hamvak elhelyezése az otthonokban, virtuális temetők létrehozása) vagy a temetői környezet többfunkciós használata: ebbe a jelenségkörbe tartozik az otthoni környezetre jellemző intimizáció (sírok dekorálása), a helyfogyasztás, a kulturális/rekreációs célú temető túrák, a hagyományos szakralitás (egyházi temetés), lelki gyarapodás („élni és halni tanulás”) keveredése. A környezetpszichológia egy lehetséges területe a művészetpszichológia és környezetpszichológia metszéspontjában a művészi alkotásokban és a művész élményvilágában megjelenő épített/természeti környezet értelmezése: a fenti gondolatkört folytatva előadásunkat Jacques Chessex svájci francia író életében és önéletrajzi ihletésű regényében (Le Vampire de Ropraz) megjelenő temető szerepének bemutatásával zárjuk.

BÖGRE ZSUZSANNA

PPKE BTK Szociológiai Intézet

Vallásos narratívák reziliens elemei

A vallás, funkcionális definíciója szerint olyan jelenség, amely hozzájárul az emberi értelemvilág megalkotásához, s erre támaszkodva segít fenntartani az egyének/csoportok identitását. Ennek az értelemvilágnak a fenntartása folyamatos karbantartást igényel, amelynek eszköze a nyelvhasználat, a liturgia gyakorlása, egy vallásos közeg kialakítása és annak védelmezése. Kérdés, hogy mi történik az egyénnel/csoporttal abban a történelmi helyzetben, amikor a felépített világértelmezés veszélybe kerül, amikor a régi módon már nem lehet fenntartani a vallásosságot. A reziliencia, szociológiai értelemben olyan társadalmi folyamat, amelyben egy személy vagy egy közösség a nehézségekhez/traumákhoz sikeresen alkalmazkodik, amelyben az alkalmazkodás egy egészségesebb eredményre vezet a stresszes körülményeket követően. (Raab–Jones–Szőkely 2015, 73., Zautra–Hall 2010, 3.)

Az előadásomban összekapcsolom a rezilienciát a vallásossággal, s megnevezek néhány működőképes mintázatot a sikeres túlélési tapasztalatok közül.

ENDRÉDY BALÁZS

PPKE BTK Pszichológiai Intézet

Az ima motivációs hátterének tárgykapcsolatelméleti perspektívája

Az elmúlt évek során több kutatásomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az imádság motivációs hátterét milyen dimenziók strukturálják, hogyan ragadhatóak meg az egyes motivációs bázisok. A feltáró és a megerősítő faktorelemzésben az alábbi négy tényező különült el: az Önfelismerés Istenben (az imádkozó és Isten egysége, melyben Istenben mint tükörben ismer magára), az Elvárás (az ima kötelesség, a szorongatásból való menekvés helye), Közösség (az ima a társkapcsolatok kibomlásának tere) és az Istenkapcsolat (az ima ad lehetőséget az Istenhez való közeledésre és az életesemények elétárására). Előadásomban nem a statisztikai és validálási mozzanatokot állítom a középpontba, hanem a faktorok tárgykapcsolatelméleti értelmezését. A kutatás előzetesen nem várt fejleménye volt, hogy mind a négy dimenzió jól kapcsolódik Donald Winnicott keretrendszeréhez: a valódi és hamis szelfhez, az alapvető közösségi tapasztalathoz és a potenciális térhez. Előadásomban ezt azt interpretációt bontom ki, mely nemcsak az ima motivációs hátterének megértését segíti, hanem a vallásosság tárgykapcsolatelméleti perspektívájához is hozzájárulást kínál.

HERNÁDI MÁRIA

PPKE BTK Vitéz János Tanárképző Központ

„...elmondhatatlan, újfajta nyugalom” A spirituális tapasztalás útjai Ottlik Géza Iskola a határon című regényében.

Ottlik Géza Iskola a határon című regényének veleje és tétje nem a külső eseménysor, hanem a főszereplők, Medve és Bébé belső útja. Ezek a belső utak nem azonosak sem a jellemfejlődéssel, sem pedig a személyiségfejlődéssel, bár nyilvánvalóan nem függetlenek tőlük, hiszen ezek az utak

egyszerre feltételezik és eredményezik is az érettség egyre magasabb szintjeit. Az előadás Ottlik híres életallegóriáját, az ún. „ingyen-mozi” elméletet állítja párhuzamba Thomas Merton trappista szerzetes írónak az igaz és a hamis énről szóló gondolataival, rámutatva arra, hogy az ottliki „Néző-én” a mertoni „igaz én”-hez hasonlóan transzcendens nézőpontot képvisel. Amikor a regény főszereplői belső szabadságukért küzdenek, valójában a saját Néző-énjükbe próbálnak meg visszatérni, ami pedig – a háborítatlan jelenlét kegyelmi pillanataiban – a spirituális tapasztalatnak nyit utat.

ITA MARIANN

PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola

A Negatív Pszichoanalízis és a Spirituálisan Szenzitív Pszichoanalízis terápia szemléletének összehasonlítása

Előadásomban Julie Reshe Negative Psychoanalysis for the Living Dead – Philosophical Pessimism and the Death Drive, illetve Gideon Lev, Spiritually Sensitive Psychoanalysis című tavaly megjelent művét mutatom be. Előbbi egy vállaltan ateista világnézeti alapokon nyugvó pszichoanalitikus megközelítés, míg utóbbinak, a spirituális hit képezi elméleti és gyakorlati keretrendszerét. Habár mindkét irányzat képviselői hivatkoznak Freud és Lacan munkásságára mint meghatározó alapokra, teszik ezt úgy, hogy saját, egymástól meglehetősen eltérő elméleti alapvetéseiket igazolják. A két különböző világszemlélet nyomán, bizonyos szavak mögötti jelentések, mint például az értelenség, az önfeláldozás, az illúzió, a megváltás vagy a „szent” fogalma egészen más értelmet nyernek az ateista és más a spirituális szemléletű pszichoanalitikus értelmezésben. Mi lehet az analitikus terápia célja a két irányzat képviselői szerint? Milyen az ideális terapeuta? Mit jelent a terápia intimitás? Az előadás során a fogalmi összehasonlítás mellett a fenti kérdésekre keresem a választ.

KÉZDY ANIKÓ

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Pszichológia Tanszék

Vallásosság és/vagy spiritualitás: az alkalmazott valláspszichológia és a pszichológiai mérhetőség kérdései

Napjaink társadalmi jelensége az (intézményes) vallásosság csökkenő tendenciája, valamint, ezzel párhuzamosan, a spiritualitás jelenségének és fogalomkörének térhódítása. Az előadás ennek a jelenségnek két valláspszichológiai vonatkozását tárgyalja: a valláspszichológia gyakorlati alkalmazásának kérdéseit, valamint az empirikus kutatás dilemmáit.

Egyes segítő szakmákban (pl. lelkipálya, lelkipásztori tevékenység, szociális munka, gyermekvédelem) egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a személy erőforrásai, melyek között a spiritualitás is megjelenik. A pozitív pszichológia elméletei felhívják a figyelmet a spiritualitás lelki egészségben betöltött szerepére (pl. Wong, 1998; Myers és mts, 2001). Ezen megközelítések szerint a spiritualitás minden emberben jelen lévő erőforrás, mely a személyiség kibontakozását segíti, így ennek megtámogatása a segítségnyújtás egyik eszköze lehet. Ez az erőforrás a vallásossághoz képest azonban nehezebben definiálható; jól példázza ezt a spirituális intelligencia (SQ) elméletek sokszínűsége (pl. Emmons, 2000; Zohar, 1997).

A jelenség ugyanakkor az empirikus pszichológiai kutatások területén kérdéseket vet föl: míg a vallásosság esetében jól működő kérdőívek állnak a rendelkezésünkre (pl. Koenig és mts, 1997; Allport, 1967), addig a spiritualitás – sokszínű jelenségről lévén szó – kérdőívek segítségével nehezebben megragadható.

KŐSZEGHY MIKLÓS

PPKE BTK Történettudományi Intézet

Mi hol lakik az emberben az Ószövetség világában?

Ósi emberi felismerés, hogy az ember testből és lélekből áll, s ugyanilyen ősi az a vágy is, hogy az ember lelki működésének megnyilvánulásait valahogyan elhelyezzük az emberi testben. E felismerés és e vágy az ókor valamennyi kultúrájában ismert, ám a megoldások már kultúránként eltérőek. Az Ószövetség az ókori Közel-Kelet civilizációs terében született, így tudatosulva vagy nem, ezernyi szállal kötődik a modern nyugati kultúrához. Az előadás, amely alapvetően az ószövetségi vonatkozású történeti antropológia talaján mozog, áttekinti, hogy az Ószövetség hatalmas szövegkorpusza mit mond az érzelmek és a test különféle szerveinek összefüggéséről. Eközben nem kizárólag az ókori elképzelésekről alkothatunk képet magunknak, hanem átgondolhatjuk azt is, hogy mindezekből mi és hogyan van, illetve mi és miért nincs jelen a mai nyugati kultúrában.

PÁPRÁDINÉ SZILCZL DÓRA

PPKE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Intézet

A szakrális mint felkészültség a vallási élmények vizsgálatában

A transzcendens (bizonyos kultúrkörben az Isten) az emberi tapasztalás számára valódi minőségében nem ragadható meg. A vallások jelentős részének ennek ellenére mégis közös pontja a transzcendens tapasztalata, és a hit tapasztalatként történő definiálása. Azt, hogy az egyén vagy közösség számára mit jelent a vallás számomra leginkább e vallási tapasztalatok segítségével közelíthető meg. Az előadásban a „mutakozó transzcendens”-re vonatkozó koncepciókat vizsgálom, három közösség vallási gyakorlatának vizsgálatával kutatva a szenttel való kapcsolattartás közösségileg eltérő kommunikatív módjait. A vallási tapasztalatot kommunikációelméleti keretbe helyezve, olyan kérdéseket tartok előtérben, hogy a tapasztalatok

hogyan és milyen körülmények között hordoznak információt a transzcendensről, ezek miként és hogyan lesznek közösségeket jellemző tudássá? Ha kiindulópontul az emberi oldalt választjuk, akkor egyik lehetőségként adódik számunkra annak a beszédmódnak a tanulmányozása, amelynek révén az ember kifejezi vallásos tapasztalatát. Az utóbbi időben egyre inkább előtérbe kerül ennek a transzcendensre vonatkozó nyelvi keretnek a vizsgálata. Kutatói rámutatnak arra, hogy a transzcendenssel való kapcsolattartás elsődlegesen a rendelkezésünkre álló szimbólumok, nyelvben rögzült címkéink kérdése. Ugyanis, a szimbólumok teszik felfoghatóvá, másrészt közölhetővé ezt a találkozás-élményt. Éppen ezért, amit a transzcendens jelenlétből a kutatás meg tud ragadni, azt elsődlegesen az emberi kultúrában rá utaló vagy azt megjelenítő nyelvi szimbólumok elemzése révén, valamint ezek közzé tételének (vallásonként különböző) kommunikatív módjainak vizsgálatával érhetjük el. Az előadás a kommunikációs értelmezési keretek bemutatásával kapcsolódik a vallási élmény vizsgálatához.

SÁRI JUDIT, BANDI SZABOLCS AJTONY, LÁNG ANDRÁS

PTE BTK Pszichológia Intézet

Vallásosság és a mentális segítségre vonatkozó attitűd kapcsolata

Háttér és célkitűzések: A vallásosság és pszichoterápiában (vagy egyéb mentálhigiénés segítő folyamatban) való részvétel közötti kapcsolat kutatása érzékeny terület, több nagy elméletalkotó is próbálta a két folyamat közötti kölcsönhatásokat megragadni, számos jelenlegi kutatás is különböző aspektusból vizsgálja a vallásosság és pszichológia összefüggéseit.

Az előadásom két, az elmúlt év során végzett kutatásunk eredményeit foglalja össze, melyekben azt vizsgáltuk, hogyan hat az egyén vallásossága arra, hogy nehéz élethelyzetben, lelki krízisben pszichológiai segítséget kérjen. Az első kutatásban az általánosságban vett vallásosság és a pszichológiai segítség kérésére vonatkozó attitűd kapcsolatát vizsgáltuk. Eredményeink tükrében ezt a vizsgálatot kiegészítettük egy olyan a felméréssel, melyben a vallásos megélést is vizsgáltuk a pszichológiai segítségkeresés attitűdjének vonatkozásában azon személyek esetében, akik már részt vettek mentálhigiénés szolgáltatás valamely formájában.

Módszer: Az online felületen történt két vizsgálatban összesen 266+175 személy vett részt. A vizsgálati személyek mindkét alkalommal egy több kérdőívből álló csomagot töltöttek ki (A Holland Kérdőív az Istenképről; A Kötődés Istenhez Leltár magyar változata; Mentális Segítséggel Kapcsolatos Attitúd Leltár; Kliens Elégedettségi Kérdőív, Kritika Utáni Vallásosság Skála rövidített változata; Durel-H teszt; Intrinzik-Extrinzik Vallásosság Skála; Quest Vallásosság Skála)

Eredmények: Az első kutatás alapján megállapítottuk, hogy az intézményes vallásosság növekedésével a pszichológiai segítség kéréséhez való attitúd csökken. A második vizsgálat eredményei pedig azt mutatták, hogy az ortodox vallásosság mértéke együtt járt a pszichológiai segítségkeresésre való nyitottság mértékével oly módon, hogy az ortodoxia növekedésével a hajlandóság mértéke arányosan csökken, a stigmatizáltságtól való félelem mértéke pedig növekszik. Ezen felül, mind a gyakorlati vallásosság mind pedig a vallásos megélés mértékének növekedésével a pszichológiai segítség keresésének hajlandósága csökkent. Mindemellett a mentálhigiénés segítség valamely formájában már részesült személyek közül a vallásos személyek szignifikánsan elégedettebbnek bizonyultak a kapott szolgáltatást illetően, mint a nem vallásos egyének, amely eredmény valószínűleg a negatívabb elvárások következménye.

Következtetések: Az eredmények azt mutatják, hogy a vallásosság bizonyos aspektusai negatív befolyással bírnak a mentálhigiénés-pszichológiai segítség keresésének hajlandóságára, amely a vallásos emberek esetleges mentális-lelki megbetegedésének esetében komoly problémaként jelentkezhet a szükséges gyógykezelések elérésére vonatkozóan.

SÜTŐ BERTALAN BALÁZS

PPKE BTK Pszichológiai Intézet

PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola

„Isten van valamiként...”: Istenreprezentáció, mentalizáció és énkép

„Isten van valamiként...”, írta Ady egy versében. Vajon hogyan érthető meg ez a sor a valláspszichológia nézőpontjain keresztül? A valláslélektan számos úton törekszik arra, hogy keretet adjon a természetfeletről szóló elképzelések megértéséhez: különböző irányzatok saját eszköztárukat felhasználva csatlakoznak a vallás és spiritualitás lélektanának területéhez. A

vallásos/spirituális élmények, elképzelések vagy viselkedésformák vizsgálatán túl egy fontos szempont a természetfeletti reprezentációjának vizsgálata: többek között ide sorolható kérdések az istenreprezentáció pozíciója, funkciói, vagy az emberi elmének a természetfeletti reprezentációja kapcsán megragadható működési tendenciái. A kapcsolati jelleg szempontja, az antropomorfizmus, vagy egyes keretek által tett fontos másikkal párhuzamot vonó megfogalmazások egy olyan pozícióba helyezik az istenreprezentációt, melyben annak pszichológiai szempontból körvonalazható elemei nagyban meghatározottak a lelki működéseinkben megragadható egyéni különbségek által is. Hogyan válnak empirikusan is megragadhatóvá és egymás mellé helyezhetővé ezen szempontok? Ez utóbbi kérdésre példaként szolgál a mentalizációs képesség vagy az énképben mutakozó egyéni különbségek és az istenkép kognitív vagy affektív elemei közötti kapcsolat azonosítására történő kísérlet. Hasznosítható-e a mentalizáció szempontja az istenreprezentáció kérdése kapcsán, és ha igen, hogyan járulhat hozzá vizsgálatunk tárgyának jobb megértéséhez?

SZABÓ DÓRA

PPKE BTK Pszichológiai Intézet

A pszichoanalitikus lelkigondozás koncepciója

A pszichoanalízis mindig is kitüntetett figyelmet szentelt a modern ember vallásos tapasztalatainak. Ennek az analitikus hagyománynak kevésbé ismert, noha kulcsfontosságú elemét képezi Oskar Pfister (1873-1956), svájci születésű teológus, lelkész és analitikus munkássága. Pfister egész életpályáját meghatározta ugyanis egy olyan, kifejezetten pszichoanalitikus alapokon fekvő lelkigondozás ideája, melyben a pszichoanalitikus gyakorlat teológiai szempontokkal kiegészülve a lelkipásztori munka szerves részét nyújtaná. Pfister személye tehát fontos mérföldkőnek tekinthető nem csak a pszichoanalízisre, hanem a pasztorálpszichológia fejlődésére nézve is. Ennek tükrében az előadásban bemutatott történeti kutatás célja, hogy Oskar Pfister pszichoanalitikus lelkigondozásra vonatkozó koncepcióján keresztül bemutassa, hogy milyen kölcsönhatások által formálódott a teológia és a pszichoanalízis bonyolult és olykor ellentmondásos kapcsolata a XX. század első felében.

SZABÓ PÉTER

PPKE BTK Pszichológiai Intézet

PPKE ITK Doktori Iskola

Szimbólumképzés, archetípusok, affordanciák

A szimbólumképzés pszichológiai fundamentuma a szimbolizálandó tárgy objektív paramétereitől való eltávolodás, azonban lélektani jelentőségének megtartása. Ezen lényegkiemelő folyamat az adott tárgy reprezentációjának pszichológiai relevanciáját őrzi meg, míg az ezen szempontokból irreleváns aspektusok figyelmen kívül maradnak. A kollektív tudattalan irodalmában megjelenő archetípusfogalom hasonlóképpen jellemezhető. Az archetípusok a filogenezis során képzett szimbolikus tartalmak, amelyeket evolúciós relevanciát hordozó pszichológiai tendenciák alakítanak perszonifikált alakban megjelenő archetipikus képekké egyéni és kollektív projekciókon keresztül. Azon területek egyike, amely gazdag projekciós felületet biztosít ezen archetipikus tartalmak megjelenésének a vallások, mítoszok világa. Ezen funkcionális projekciók megértéséhez felhasználható a környezet- és kognitív pszichológia affordanciajelensége. Az affordancia fogalma alapján a környezetünk elemeit nem objektív paramétereik mentén észleljük, hanem azok cselekvési potenciálja, interakciós lehetőségei, vagyis funkciói mentén. Ennek tükrében nem objektív tárgyakat reprezentálunk észleléskor, hanem azok lehetséges funkcióit. Absztraktabb szintre emelve az affordanciajelenség felhasználásával az archetipikus szimbólumok pszichológiai funkcióira is rámutathatunk. Jelen előadás ezen pszichés mechanizmus gondolatát köti össze az archetípusok, és ezen keresztül a szimbólumképzés jeleségével.

TRINGER LÁSZLÓ

Semmelweis Egyetem, professor emeritus

A kóros bűntudat

Valljátok meg egymásnak bűneiteket, hogy meggyógyuljatok, írja Jakab apostol (Jak 5, 16). Nyilvánvaló, hogy nem csupán sajátos szóhasználatról van szó, amely talán a fordítások során válik kifejezettebbé. A bűn megvallása nem csupán megigazolást, hanem valóban gyógyulást is eredményezhet. A bűn és betegség, megigazulás és gyógyulás kapcsolatának titka végigkíséri az emberi szellem történetét. Hivatása mindennapjaiban az orvos, a pszichológus számtalan esetben találkozik a bűn, bűntudat, lelkiismeret, önvád, másokkal szembeni vádak, szemrehányások sokféle változatával. Előadásunk a bűntudat kérdésével foglalkozik, nem annyira a tett objektív valóságával, mint inkább a cselekvés szubjektumban való megjelenésével és annak minősítésével. Az előadás a bűn fogalmát három értelmezési keretben tárgyalja, és e keretek segítségével a kóros bűntudat egyes gyakoribb megjelenési formáit mutatja be.